

CSÉPE IMRE:

Tamás bácsi meg a süldők

(Elbeszélés a 90-es évekből)

A korareggeli tavaszi légben magasra fúrták magukat a pacsírták. Trillájuk, mint csöpögő méz hullott a harmatos mezők fölé. A nap felbújt a szemhatáron, és sugárkéveit szétdobva, úgy nézett ki a felhők közül, mint egy óriási vörös kerék, melynek már fele küllői hiányznak. Az ég enyhe kékje simára vasalva feszült a végtelen testen a szoktnál tiszseresebb messzeségben.

Nyugaton még ködös homályba vesztek a mezők, míg keleten a nap előtt, mint mázoló-csutakok úsztak a sárgás felhő-rongyok. Az idő úgy öt óra. Szinte érezni lehet ilyenkor a föld lágy lüktetését, az élő élet zajos és zajtalan továbbfolyását, ami áthullámszik e partnélküli óceánon a tudatosan és a tudat alatt a meghatározatlan „valahová“ irányába, ahová a szem képtelen követni.

A szekicsi határban szétszórt tanyákon is megmozdult az élet. Gémeskutak csikorgása, kocsik zörgése, kakas kukorékolások, dalok, ostorpattogások, elnyújtott kiabálások zajlottak szét a reggeli csöndben. Az egész tájon zsongott a munka, mint a legszentebb lüktetés az élet véreterében.

Pancinger Jakab csőszbérese, Kocsis Tamás, a mindennapi reggeli munkák végefelé tartott. Korán kelt, még három óra sem volt. Megetette a lovakat, megpucolta őket, kiganézott, vetett a marháknak, fölöpörte az udvart és ellátta az egyetlen koszos malackáját, — most már csak az itatás van még hátra.

Könyékregyűrt ingujjakkal, ami alól előlógtek vastag véreres karjai, ugyancsak rángatta kifelé a vizet a kútból, amit egymásután lötytyintgetett a nagy favájúba a szürcsölő marhák elé, amelyek nem akartak betelni vele. Szinte szemlátomást dagadtak a friss víztől laposokat pislantva hozzája. Tamás bátyánk pedig egyre szorgalmasabban húzogatta fölfelé a csikorgó gémen nagyokat cuppangatva a selmeci pipából. Arca színe egybeolvadt a pipa vörösével a sok hajlongástól. Már egy kicsit mérges is volt, hogy sokat isznak a marhák. A nyolc közül öt már jólakott, de három még ugyancsak neki van hasalva a vájúnak. Megmeríti a vödöröt, lehajol, hogy lejjebbről fogjon, megrántja az ostorfát, melynek karikája a pipa makját érve kiüti agyari közül. A pipa karikákban bukfencezve, szikrázva zuhant a kútba. Az öreg nyomban utána kapott, eleresztette az ostorfát, ami a rántástól magával vitte a vödöröt, az hozzá ütődött az ágashoz, amitől mint a tők, szétlottyant, s dongái szanaszét hullottak az ágas körül.

— Tyüh, a gazdája istenfáját — káromkodta el magát s két száraz, nagy tenyerét a gatyá korcára téve hol a kútba, hol pedig a szétesett vödörre nézett. Nem tudta hirtelen, hogy mihez is kezdjen. A pipáját végtelen sajnálta. Az elmaradhatatlan öreg társat, ami reggeltől-estig jobban-rosszban, hol az agyarában, hol pedig az inge nyakába tűzve kapaszkodott a gazdájába sokszor egész az álmvilágba is elkísérve, tanújelét adva hűségének a kiégetett vánkossal meg a dunnahajakkal.

— Mi az istennyilát csináltál? — perdült mellé boglyas kis felesége, aki éppen a tyúkok tojózását végezve kibújt az ólból, mikor urával a szörnyű katasztrófa történt.

— Beleejtettem a pipámat, üsse meg a menykű ezt az ustorfát — dörmögött az öreg s belehasalt a rovás fölött a kútba, hogy kifürkészsze, vajjon a szár nem maradt-e fönt a víz tetején.

— Ott egye meg a fene a pipádat ahol van — kárörvendett az öreg-asszony, aki szörnyen haragudott, hogy az ura meg a pipa együtt szoktak elaludni. — Tán csak nem ugrasz utána? — S szutykos kőtenyérről veregetni kezdte a tyúkólban rátapadt piszkokat.

— Má megin esz a magadé avval a pipával? — mordult felé az öreg s látszott rajta, hogy az asszony és a pipa közti választás idős megfontolás tárgya lenne, különösen ha nem lehetne másikat kapni. — Jobb lesz, ha megfűsükdösz úgy néz ki a fejed, mint a szénásszekér — vette oda az öreg félvállról.

— Hogy a fene a magodat enné meg. Bizony, maj még én leszek oka a pipádnak?... Hogy mé nem fűsükdök még meg? Tá má nem is teccik így ahogy vagyok? Akkó csak aló, ki erré ki arra! — vicsorgott az öreganyó s szemei körül villámlottak a sugár alakú ráncok, s kezeivel úgy hadonászott, mintha elszabadult szélmalom vitorlák lennének.

— Fog má be a szádat — szólt szelídebben az ura. — Mit hadonászó, mint a fakaton?

— Na, tuttam — csóválta fejét — fogjam be a számat — s máris pityeregni kezdett, — hogy az istennyila mé nem ütött még abba a pipacsinálóba is, aki főtálalta a pipát! — S azzal hátat fordítva az urának nagy sebbel-lobbal végig pörölve az udvaron bement a konyhába, ahol ugyancsak mondogatta a mondókáját mind a két szájaszélével nagy csörömpölések között.

Minden reggel rendszerint csak azt leste, hogy hol és mikor kössön bele az urába, mert isten ments, hogy egy nap zsörtölődés nélkül lebukjon. Akkor már vége mindennek, vizket a teste, mint a csaláncsípés, az epéje meg belcagad és kész a hetes ágybaesés.

Minden nap megtalálta ő erre a módot, mióta a gyermekei a maguk szárnyára keltek, azóta folyton az urával osztozik, néha félnapokat is, ha úgy jön, még egy szalmaszálon is. Ha pedig az ura nincs közelben, akkor képes a macskára is egész nap szórni az áldást, vagy bármire, ami elébe kerül. Ez a hisztéria már annyira hatalmába kerítette, hogy sokszor ő maga magával is pörbe száll, fennhangon hirdetni az igazát.

Tamás bátyánk pedig hagyta. Hadd mondja a mondókáját, megszokta ő már ezt.

Még mindig a kút fölé hajolva nézte a vizet, ami elnyelte a pipáját. Szörnyen sajnálta az érett, pirosra kiszívott cseresznye-szárat, rajta a fehér szopókával. Sírni szeretett volna, mint az a gyermek, akinek a szájából kiesik a csecs. Bajsza meg-megrángott keserűségében.

Fönn a keresztdúlón ezalatt egylovas kocsi poroszkált jó százméternyire a tanyába vezető úttól. Az öreg meglátta a kocsit, egy ideig nézte s egyhamar megismerte a rajta ülő gazdáját.

— Gyün a Jakab — szólott be a kúttól a konyha felé. Az asszony megjelent a konyhaajtóban, szétnézett és ismét befordult a konyhába. Tamás bácsi pedig a kútrováshoz dőlve várta a közeledő kocsit, aminek kimondhatatlanul örült. Borzasztó útálta ezt a hosszú svábot, aki olyan fősvény, hogy a hajába-krumplit kétszer megenné, ha másodszor nem volna bűdös, a cselédet pedig úgy ki tudja használni, hogy ritka az, aki évig kiviszi nála.

— Kukurikúúúú — kiáltott bele a nagy fehér magkakas, ami föl-szállt az itatóvájú szélére s nagyot tapsoiva szárnyaival lehajolt, hogy igyon. Tamás bátyánk ránéz a kakasra, odalép, elkapja a nyakát, érdes tenyerével ropogósat szorit rajta s ledobja a vajú mellé. A kakas kettőt-háromat rüg, megfeszíti a begyét, egyet még csap a szárnyával, majd ujjjaival belemarkol a levegőbe és végleg kinyúlik.

— A gazdád istenit — bökte ki az öreg s újból nekitámaszkodott a rovásnak, s várta a gazdát, aki ekkorra befordult a tanyába vezető útra. — Mind megeszitek azt a kis bérkukoricámat, oszt semmi haszon belületek, az a pár tojás, amit vettek, mind a gazdátok eszi meg, ördög b'on a belibe — morogta az öreg a bajsza alá. Szörnyen dühös volt, különösen most, hogy a szája özvegyen maradt, már mint pipa nekül.

Amúgy is méregbe jött, ha meglátta ezt az átkozott gazdát, aki mindenben kihasználni igyekszik. Ezekkel a tyúkokkal is kibánt vele, olyan öregek adott ki magnak, melyek még talán a Noé bárkájának fenekén keltek. Nem tojnak egy istené se, hiába babonázta őket Luca-reggelén az asszony, azzal, hogy régi babona szerint piszkafával megkotorázta az ólban a tyúkokat, azt hajtogatva többször, hogy: az én tyúkom toj, toj, toj, a másé meg koty, koty, koty. A tojást meg állandóan követeli a telhetetlen svábja.

— Jó reggelt Tamás bácsi — köszönt oda a gazda, amint beérkezve megállt az udvaron s hosszú póklábain úgy lépett ki a derékből, mintha babakocsiból szállna ki.

— Agyon isten — bökte meg kalapja szélét az öreg, s oda ment, hogy kíségetse fogni a lovat.

— No, mi újság, Tamás bácsi — villant meg egy keserű mosolyt a gazda, akinek ránézésén még a szeplői is savanyúak lettek.

— Van itt elég, Jakab.

— Na, mi?

— Ahun van a, — biccentett fejével a kút felé az öreg. A gazda oda nézve észreveszi a kakast is, meg az ostorfát is.

— Ah, Tamás bácsi, mit csinált! — meresztette ki rémüldözve szemét a gazda, s két szeplős nagy kezét a csipőjére kapva úgy nézett ki, mint a nyilvessző.

— En? Semmit. Éppen a szemem előtt szédült le a kakás a vályú széléről. Nincs neki tíz perce se. Vödröt is mindig mondtam, hogy hozzá má ki másikat, mer e má csurog, oszt magátú foszalad. De úgy látom, hogy te nem bálnád, ha én vennék rá vödröt — kerekedett fellebbre az öreg.

Na, na, Tamás bácsi, nem kell mindgyár úgy beszélni, vezesse be a ló — vörösödött neki a sváb s odament, hogy közelebről szemügyre vegye a kárt.

Az öreg kibujtatta a hámból a lovat, bevezette az istállóba, megkötötte a jászolhoz egy kéve szárat dobva elé újból visszament a kocsihoz.

— Hát ezekke mi lesz? — intett az állával a kocsiderékba, amiben hat darab bodorszőrű süldő lapult göré ajtóval leborítva.

— Kihoztam, Tamás bácsi. Őszig majd itt lesznek míg be nem kell őket fogni. Itt a jó fű, egy kis moslék kukorica meg minden reggel és este maga vagy a Panna néni meglegelteti. Mos má úgy sincs sok munka.

Az öreg nem szólt, de látszott rajta, hogy pokol fenekére kívánja a gazdával együtt a malacokat. Már megint valami istennyilát kitanát. Kihozta a hízőnak valókat, hogy ő bajlódjon velük őszig. Igaz, előre vannak a munkával, csuta szedés, kukorica ültetés, minden készen van, de nem azért hajtotta ő magát későn-korán, hogy most még kanász is legyen melléje. — No, megállj — gondolta magában az öreg — majd elintézem én a malacaidat, tudom isten.

Lerakták a malacokat a göré előtti akolba. A gazda kukoricát dobált elébük s vizet hozatott, amit az öreg rudalló-kötélen fejt föl a kútból az itató vödörben.

— Mi lesz azzal a kakassal? Haza viszed? — szólt oda az öreg a gazdához.

— Ah, Tamás bácsi, ássa el — mondotta a gazda, aki az akolhoz dőlve gyönyörködött a süldőjeiben.

Az öreg előkerítette az ásót, megfogta a kakast és megindult vele a tanya mögé, hogy elássa a nagy gödörbe. A tanya mögé érve megveri a konyha ablakot.

— Panna, nyisd ki az ablakot! — Öreganyó fésűvel a kezében megjelenik az ablaknál, kikallantyuzza a rozoga zárat s úgy néz az urára mint a gyilkosára.

— Itt van — nyujtotta be a kakast az öreg. — Vágd e a nyakát oszi főzd meg. Vigyázz, hogy a Jakab meg ne lássa. — Öreganyó valamit morgott, bevette a kakast és becsapta az ablakot. Az öreg pedig kis idő múlva visszament a gazdájához, aki ki adta neki parancsba, hogy fogjon be és ő is bemegy a faluba, hogy kihozza a vödört.

Tamás bácsi bement, megmosakodott, fölhúzta az ünneplőjét, pénzt vett magához, zsebbe tette a dohány-zacskóját, s kiszakított két lapot a kalendáriumból, hogy legyen mibe csavarni a dohányt, míg a faluba érnek, és kiment, hogy befogjon. Míg az öreg mindennel elkészült addig a gazda körül tekintett a tanyán.

— Háromra kint leszek — szólt vissza az öreganyóhoz, s azzal fölültek a kocsira és kigördültek a tanyából.

Egész úton alig szóltak egymáshoz egy-két szót. Nézték a tavaszi nyüzsgő mezőket, a tanyákat, melyek körül szürkés-zöldbe öltöztek az akácfák. Nézték a haragos zöld bácskai búzákat, melyeken csapatokba verődve hancúroztak a nyulak. Egy feketepuli rúgta magát utánuk, nyomában füstölt a szétcsapott harmat. A nyulak kétlábra állva incselegtek vele. Egész közelre bevárták, majd újból egy jókora darabon elszaladtak a csahogó kutya elől, melynek síró vakkantásaiból kierzett tehetetlen dühe.

Négy-öt dülő hosszáig is elzavarta őket, majd reményt veszelve fölvetett farokkal, kilógó nyelvvel vissza lihegett a tanya felé. Néhol megállt, körütekintett, belenyúlt a harmatos búzába s újból megindult. Fekete szőrén százszinben tündökölt a reggeli napfény.

A faluból kihallatszott a harangszó, a kanászok és a gulyások túlkölése. Eget-földet betöltő harmónia zsongott a tájon. A tanyákról különböző fogatok ereszkedtek ki a mezőre. Ekék, vendégoldalas kocsik, kukorica ültető gépek, fogtak a tegnapról félbeszakadt munkához...

Tamás bátyánk cigarettával bibelődött, ami sehogysem akart kerges ujjai között megsodródni. Szörnyű bajban volt vele. Már a harmadik papírost szakította ketté, mire a negyedik kiállta a próbát, amiből fele dohány kihullott, mire a bajsza alá került. Az is minduntalan lángra lobbanva bajszát sercegettette. Hiába, nincs párja a pipának, még ha makrapipa is az, kupak nélkül. A gazda pedig nem kínálta meg az övőből, ha az egész bajszát lelegelné is a tűz, pedig van neki még kesz cigarettái is, attól ü fősvényebb üsse meg egy olajozott menykű!

Így társalogva ki-ki magával poroszkáltak Szekics felé. Tízet vert a toronyóra, mire a szekicsi községháza elé értek. Tamás bácsi lekázmá-lódott a kocsirol és egyenest a legközelebbi bolt felé indult, hogy pipát vegyen magának, mert szörnyen pipáhatnékja volt. — A gazda utána szólt menetközbe: — Tamás pácsi, ha elfékszett, jöjjön el a hászhosz a főtöré.

— Jó van, tudom má — vette oda az öreg és folytatta tovább az útját.

Kopasz, kis fürge boltos fogadta az öreget, akinek tudtára adta, hogy mit szeretne vásárolni. Nagy fehér dobozba csomagolt piparakás került a pultra az öreg elé. Egy darabig nézte, mustrálgatta, kotorászott közöttük, míg végre rálelt egy hasonló formájúra, mint amaz, ami volt, csak éppen a kupakja volt más formájú, más állású.

— No ez teszi — szólt oda a boltosnak — adjon hozzá szárát meg szopókát is. — Azt is megkapta. Beledugta a szárát, de először rongyot hasított a kabátja béléséből, amit rácsavart a szár makbavaló végébe, hogy ne szeleljen. Nyelvével belepattogott a szárba, ami kitűnőnek bizonyulva adta vissza a hangot s kiérett belőle az új árú szaga.

Rátömt, meggyujtotta s megkérdezte, hogy mit kóstál?

— Tíz krajcár — felelte a boltos, aki a pultra támaszkodva nézte az öreg műveletét.

Kivette a kis mellényzebből a pénzt, kifizette s nagy bodor füstöket eresztetve úgy hagyta el a boltot, mint egy tehervonat az állomást.

Egyenest a legközelebbi butika felé tartott, hogy leszopjon egy-két pálnkát, mivel még nem reggelizett, mert hát pipa nélkül úgy sem tudott volna egy falatot sem lenyelni, meg hát a gazdánál úgy sem kap semmit. A sarok kis helység tömve volt vendégekkel meg pipafüsttel, amint nagy füstkarikák között bebujt a kocsmá ajtaján. Az asztaloknál pipákra támaszkodva könyököltek az emberek, ital mellett fontolgtatva az eseményeket. A sarokban egy cigányasszony hadart valamit, rövid-szárú kupakatlan pipája prüszkölve hányta ki magából a szikrát.

— Agyon má egy fütyülövel — szólt oda a kocsmárosnak a söntés elé érve, akinek léptei alatt nyöszörögve hajlott a padló s az üvegek is összekoccantak ijedtükben, ha százharminc kilójával közéjük lépett.

— Tessék — koppantotta elébe a fityókát a kocsmáros, amit az öreg jobbába vett, hüvelyk ujjával lefogta a száját s megrázott, hogy jól tartja-e a láncát? Egy darabig nézte, majd a bajúsa alá dugta. A cingár üveg-fióka alig látszott ki közüle míg kiszopta belőle a lelket. Majd vissza állította a kocsmáros elé, hogy buktassa meg mégegyszer. Keze-fejével kétfelé bökve a bajúszát csecsesgombú kismellényét kezdte kigombolni a pénz után. Kifizette a pálnkát, begombolkozott, egy darabig még nézelődött majd kiverte markába a hamut, újból rátömt, meggyujtotta, kiitta a pálnkáját és megindult a gazdája háza felé. Odaérve üledelmesen beköszönt a konyhába, ahol előlról-hátulról egyforma dongájú

hordórahúzott szoknya csapódott valami asszonyi alak után, aki lapos fejével igazán úgy nézett ki, mint a talpra állított hordóba felejtett lópó. Rézi a gazdasszony.

— Jónapot. Rézi.

— Jónapot, Tamás bácsi. Na bejött? Mi van a kakassal? Mongya a Jakob, hogy megdöglött.

— A má nem döglük többet — hagyta rá az öreg.

— Mé nem vigyáznak. Tamás bácsi, a legszebb magkakas.

— Hogy vigyázzunk rá. Én nem döglölhetek meg helyette.

— Na, na, Tamás bácsi, csak máskó jobban vigyázni mindeare. Hogy vannak a malacok?

— Hát még most hozta ki őket a Jakab, hogy vónának. Efttek-ittak, mikó együttünk.

— Mit csinál a Panna néni? Van-e má sok tojás meg csirke?

— Hunnan vóna — türtözteti magát az öreg az alattomos csipkelődésre — két kotló az egész amik ünek, a többi nem akar kotlani, ha csak a Pannát nem ütetem rájuk a tojásokra, hogy hadd krityogjon rajtuk. Nem is nagyon tojnak a tyúkok, pedig a Panna minden regge valagázza őket, nem tom van-e má száz tojás.

— Biztos nem etették a télen, sajnálták a kukorica.

— A menykú ami megüti a tyúkjaidat — mérgeződte el magát az öreg. — Az egész bérkukoricámat mind megették. Vének a tyúkjaid, Rézi, mint a Matuzsálem, nincs má azokba tojás.

— Jobban kell gondozni őket — csipett mégegyet az öregem a gazdasszony, amitől az öreg szájából majd kiesett a pipa. Mondani akart valami bokrosat, de lenyelte, mert ekkorra belépett a gazda a kapun egy új favödrtől lóbázva a kezében.

— Na, megjött, Tamás bácsi?

— Meg — felelt az öreg és átvette a vödrt.

Tizenegyet vert a toronyóra, az öregnek is jólesett volna a szépaszszony főzte, még akkor is, ha a szépség mérést a gazdasszonyán kezdik, aki túrósrétest szeletelt a tepsziben cuppogó ujjnyalogatások között. Várt az öreg még egy kicsit, mint aki arra várt, hogy megkínálják. Majd látva, hogy hiába, mert a fősvénytől még csak lehet kapni, de a torkostól nem, elköszönt a gazdájától, aki a kiskapuig kikísérve lelkére kötötte, hogy vigyázzon nagyon a malacokra. A gazdasszony még utána bugyogott daganat mélyéből — hogy küldjenek be tojást.

— No isten áldja — köszönt mégegyszer el az öreg és megindult kifelé. Útközben még kihúzott egy-két fütyülővel a közbe eső csárdákban.

Fenn a zöldeskék tavaszi égen magasra húzódtak a pöttömnyi felhők. Alattuk golyák úszkáltak. Az országút porából kölyök forgószél állt föl, egy darabon beszaladt a búzákra és leült a barázda szélén. Tarka pillangók kergették egymást. Távol a szemhatár szélén kékes délibáb hullámzott, ami mögött sötéten kéklettek az újvidéki hegyek.

A déli harangszó már a mezőn érte utól az öregem, aki félvállra vett kabáttal ballagott kifelé a sárga kikiriccsel szegélyezett düllőúton. Búbra lökött kalapja alól előcsapzott deresedő haja, ami meg-meglibbent az illatos tavaszi szélben. Dohányzacskója sallangjára erősített vörösréz pipaszurkáló csillogva himbálózott a déli napsütésben. Szomjas dongók bögtek a fülébe minduntalan megzavarva gondolataiban.

Fél kettőt vert az öreg falióra, mikor benyitott a szobába.

— Aszontad, hogy háromórára gyűsz, — fogadta az öreganyó, aki krumplit pucolt küsszéken ülve a kemence előtt. — Mit szót a Rézi a kassnak? — érdeklődött tovább az öreganyó, aki az ura szájáról lesve a szót saját szájaszélével segített beszélni.

— Aszonta, hogy kúgyé be neki tojást — vette oda az öreg, s elkezdett vetközni. Csizmája sarkát rátéve az asztal keresztfájára lehúzta lábairól s oda állította a nagyláda mellé, amibe összehajtogatva a kabátját nadrágját is belerakta.

— Adtá a jószágnak? — szölt oda öreganyónak.

— Adtam — robbant föl az öreganyó, akit borzasztó begyújtott a tojás.

— Akkó jó van. Én egy kicsit leheverek, míg megfőző — s azzal fölperdült a subával párnázott kiságyra.

Félnégy volt mire öreganyó vásári csöndben elkészítette az illatos kakaspaprikást, folyton a gazdasszonyával osztozva a tojásokon. Meg volt ott minden ósnek a maga dologja, amire beosztotta őket a Panna nenénk, sőt még a szentek is szerepeltek a dologban...

Elsöpörte a konyhaajtó küszöbje elől a szemetet. Leterített egy zsákot és rátálalta a nagy labas paprikást. Kenyeret, kést, vellákat, tányérokot tett mellé nagy csörömpölések között, mert minduntalan a macskát kellett kipoloznia a szoknyája alul, amey minden lehajlásnál hangosan dorembolva fente bajszát a labához. Mikor mindennel kész volt, belökte a szobaajtót és bemordult az urához. — No, enni gyünni.

Az öreg felpislantott, megdorgötte a szemét, két tenyerét végighúzta az arcán és lerugta magát az agyrol. Kiment a konyhába egy rossz kabátot maga alá gyürt, amire mélyebol nyogve raült. Jobb kezevel keresztet vetett magara, míg bajjaval a labas odaiahoz lökte a tányért. Szedet és maga elé húzta. Öreganyó az ökiére tamaszkodva a kuszobre ült. Ez az ő helye evés közben. Valamit seppegett még mielőtt hozzafogott volna a szedéshez. Lassan megfontolva ettek, egy-egy melegebb krumplit sokáig fújva. Az öreg kajja bajusza, minden falatot kiemelt hűtes közben a kés-vella hegyén, mintha búcsúzna tőle. Az ádamcsutkák, mint bőraiatti kis markocskak, fel-fel nyutak a sarga agyarak köze egy-egy falatert. Néha ráfordultak a szemteien macskara vagy a közeiüköze merészkedő kutyára, ami éber frissességgel kapkodott a tejeje dobott csontok után, össze-össze szaladva a macskával, amiböl nagy tujás és morgó acsarkodás keletkezett kettőjük között.

Evés közben az öreg elmesötte a gazdaasszonyával történt vitát, amit lassan, szünetekben adott ero, mint a kanaias orvossagot.

Kint már hosszúra nyúltak az árnyak. A csönd mindjobban alább ereszkedett a felhotlen égool. A madarak is abbahagytak a csiripelést és fészkeik szeléről hunyorogtak a bucsuzo naplementebe.

Tamás bátyánk evés után tenyerébe törolve bajuszát elővette a pipát, megszeleitette, rátömt, paraszat keresett a sparnetban, amit tenyerébe táncoltatva a pipába tett, s feivette a vodrot, hogy raszereje az ostorára. Mikor készen volt vele, kipróbálta. Telehúzta a vályut, vetett a marháknak és neki fogott az esten eivégzéshez. A majacokat most nem legettet meg, mert más szándéka van veuk. Mikor mindent eivégzett, bement az istállóba leakasztotta a szegröl a compókot, ami egy rovid nyéire raköltött méterhosszú kötöldarab, öt-hat csomovai a derekan. Bement az akolha a süldök közé. Azok rárohantak és lebegö kék vászon gatyája szarát kezdték fogheggyel húzogatni. Felemelte a compókot és egy sivalkodósat

végigterített a megszeppent süldők hátán. Majd utána másodikat, harmadikat úgyannyira osztotta közöttük a tiszteletet, hogy szegény párák egymás-hegyire-hátára szorulva össze-vissza csunytították egymást. Majd kilökték az akol oldalát. Az öreg pedig minden suhintásnál a legnyájásabb hangon hívta őket: kca, kca, kca. Mikor jól elnászpángolta őket csak azután adott nekik enni és inni, amit szegény süldők csak úgy éjjel tájban mertek megközelíteni és elfogyasztani, mikor legnagyobb volt a csönd, de akkor is a legkisebb nesz nélkül. Közülük egyet mindig örnek állítva a hasadékra, hogy nem jön-e a compók?

Nappal pedig szegény párák egymás hasa alá bújva az ól sarkába húzódtak, szuszogásuk is visszafojtva.

— A gazdátok istenit — hagyta el az öreg az ólat reggel és este, mikor elvégezte rajtuk az áldást, amit rendszerint már egy hete órapontossággal gyakorolt felettük — majd meglegeltetlek én benneteket, a compókból, tudomisten...

Szegény jószágok már annyira odavoltak a sok ütlegeléstől, hogyha már az öreg hangját meghallották az udvaron a rossz nyavalya törte őket. Elég volt egy madárláb-koppanás az akolszélen ahhoz, hogy felröffenve megijedjenek és egymás hasa alá bújjanak.

Hátha még az öreg elkiáltotta magát, hogy, kca, kca. Szegény megszeppent süldők már ettől az üres szótól is nyöszörgésbe kezdtek. Az öreganyó egypárszor pörbe szállt az öreggel a süldőkért, de az öreg meggyőzte róla, hogy valamit itt csinálni kell, mert lassan a gazdák annyira kihasználják a csőszbérest meg az egész családját, hogy ezután majd a csőcsnének is be kell majd járni, a faluba, hogy kimossoon meg megsüssön a gazdasszonya helyett.

— Maj tá én kanászt fogadok, aki őrzi az ő süldőjét? — veszekedett neki az öreg. — Má aszt emlegette, hogy a Snájder csősze nyárára gulyást fogad a marhákó. Aszonta, hogy én is jótennem, ha fogadnák egy gyereket, mert akkó többet bírának mást csinálni. Az anyjuk úristenit! Egysze gyere be szőlőt kapáni, máskó kötözni, permetezni, tapasztani, má úgy annyira rángassák az embert, hogy kísün-korán nem látni mást mint az országútat végig tele csőszel, akik reggel mennek, este meg gyűnnek a munkábú, ők meg a hasukat növesztik a kiskapuba. Kint a tanyán meg végezzen el a csőszné. Nem a malacokat köllene itt verni, hanem őket, a gazdákat, szakadjon rájuk az ég, meg arra a Ferenc Jóskára is, aki beléjük tolta a bizalmát. Annyira elkínyeztette őket, hogy nem lehet velük bírni.

— No csak ne edd má annyira magadat, no — szólt neki öreganyó, aki még így kikelve magából nem látta az emberét.

Hat-hét napig hullt a compók az istennyilán is túltéve, mikor egy napon a reggeli órákban megérkezett a gazda. A kocsiról leszállva egyenest az akolhoz lépett. Óh! — ugrottak egymás hegyire a süldők ijedtükbe. A gazda kinyitotta az ólajtót, bebujt a göré alá, hogy kihajtsa őket. Azok meglátva a nyitott ólajtón át integető szabadságot úgy kisurrantak, mint a vadászfegyverből a sörétek hasuk alá kapva a dülőutat.

— Mi van ezekkel a malacokkal, Tamás bácsi, hogy úgy megijedtek?

— Tán kiengedted őket? — kérdezi az öreg, aki most jött ki az istálóból, ahova bekötötte a lovat. S a bajsza alatt megvillant egy rejtett mosoly.

— Kiszalattak — csodálkozta el magát a gazda.

— Ejnye, ejnye, Jakab, alig bírjuk őket behajtani legeltetés után! Hun vannak? — Mosolygott az öreg belülről, hiszen csak ezt várta, hogy a gazda kiengedje őket előre kész volt ömár ezzel, tudta, hogy mit csinál.

— Amott mennek — s a gazda megindult utánuk, köröszül a búzákon, ölesekét ugorva, hogy utól érje a tőle két düllőre nyargalászó süldőket, amik egyenest Mohol felé a Tisza irányába kocorásztak.

Mikor a gazda látta, hogy itt már gyalog nem boldogul, mert ő egyre hátrább-hátrább marad, visszasietett a tanyára, ahol lovakra vezényelték mindketten magukat és azokon ereszkedtek a malacok után. Már a szekicsi határon is átugrattak, amikor meglátták őket közel Gunaras alatt egy nagy völgyben, amint megállva legelésztek a gyöngö buzákon.

Száz méterre megközelítve őket Tamás bátyánk kivette szájából a pipát és hívni kezdte őket: kca, kca, kca... Az ismert hangra, mintha menykő csapat volna közéljük fölkapták a fejüket, füleik fölhegyezve úgy neki ereszkedtek a szaladásnak, hogy egy díjnyertes agárnak is díszére vált volna.

— Jaj, Tamás bácsi, mi lesz a malacokkal — nyögte el magát a gazda.

— Semmi — szippantott egyet az öreg — megfogjuk őket. Te ára eregy a — balra mutatott, ő meg jobbra indult keríteni. S megindultak utánuk, melyek már megint három düllőre szaladtak előttük, nyomukban szinte porzott a friss tavaszi szántás.

Az öreg kétszer is bekorcolta őket nyájasan hívogatva, amitől még jobban nekivadultak a szaladásnak. A tanyákról itt-ott kutyák is rájuk szaladtak szétzavarva őket úgy annyira, hogy alig verődtek utána egybe. A gazda messzire lemaradt Tamás bátyánk mögött, szörnyen törve hústalan fenekét a ló gerince. Hol jobbról, hol balról lógott a lóról, mind a két lába a ló egyik oldalán. Hol pedig két kezére nehezdedve tartotta magát rajta.

Komoly délután volt az idő, mikor utolérték a malacokat, amelyeket nekiszorítottak a moholi nagy völgy lápvilágának. A kitikkadt, elfáradt malacok belehasaltak a nád melletti pocsolyába s úgy feküdtek ott, mint a partra vetett pontyok, amiket csak össze kell szedni.

Tamás bátyánk elsőnek ért oda. Megkockáztatta még egy párszor a hívásuk, de az agyonra hajszolt jószágok csak a fülüket mozgatták a nyájas hívásra s fejüket lejjebb húzták a sárba. Annyira ki voltak fáradva, hogy nincs az a csomós compók, amivel föl lehetett volna keltetni őket.

Kisvártatva utána megérkezett a gazda is, aki jobb lába inával tartotta magát a ló gerincén átölelve a nyakát, úgy nézett ki, mintha rá lett volna a lóra kötözve, s menetközben félre csúszott rajta. Mikor odaért a helyszínre kimondottan leesett róla.

— Ah Gott, Tamás bácsi, fogja meg a ló — s szörnyű savanyú képet vágva hosszú lábain úgy terpeszkedett, mint a tehen, mikor ürülni készül.

— Most mit csinálunk a malacokkal, Tamás bácsi? — nyögte.

— Kocsit kő keríteni és hazavinni őket — mondotta az öreg, aki pipaszurkálóval kotorászott a pipában.

— Mennyen Tamás bácsi, nézzen valahol.

Az öreg elment s egy órának utána disznószállításra fölszerelt fuvaros kocsival jött vissza, amire fölrakták a még mindig holtra fáradt malacokat.

Az öreg egyik ló kötőfékjét a másik nyakába kötve felperdült a nyeregesebb hátára s odaszólt a gazdának:

— Hová viszed őket, vissza a tanyára?

— Isten ments, Tamás bácsi. Ezek képesek egyszer világgá menni, bevisszük Szekicsre, maga hónap hajtja be a kocsit a faluba.

Azzal megindultak. Ki jobbra, ki balra. Mögöttük rejtelmesen susogott a nádas, mintha regét mesélne a szunyókáló nádi verebeknek, s a lópvilág rejtett élősdiének. Fenn a völgyparton a kettős szélmalomnál kocsik álltak a malomajtók előtt. Egy asszony fején lobogott a piros kendő, mintha egy lány integetés volna. Tamás bátyánk fölérve a völgy másik partjára, visszanézett a nádas felé. Gatyája szárát lengette a szél. Az alkonyi nap ikrás fényében megcsillantak pitykés gombjai. Ugy nézett ki fenn a parton, mint az emlék mélyén felvilámló lóköti betyár, ki elmerül a puszták mélységeibe, az idők lombhullásai alá.

Petrik: Kaštel Stari